

DE HASSELTSE HEKSENFEESTEN

Jan Dierckx - Kwezeltje, Octavie, Schele Rosalie, Zwarte Mie en Kromme Berb

In **1974** werden voor het eerst Heksenfeesten georganiseerd in de Banneuxwijk in Hasselt onder de naam 'Nieuwveldfeesten'. Aaleiding was de honderste verjaardag van schrijver Alfons Jeurissen (1874-1925). De grote bezieler achter dit initiatief was Jef Mangelschots, die in 2022 overleed. Enkele jaren geleden groeide het idee om de Heksenfeesten nieuw leven in te blazen.

Ter nagedachtenis van schrijver Alfons Jeurissen

Ter nagedachtenis aan Alfons Jeurissen werden er in 1974 Heksenfeesten georganiseerd tijdens het laatste weekend van augustus, met een stoet op de laatste zondag. Ze werden **Nieuwveldfeesten** genoemd, 'Nieuw Veld' is het centrum van de **Banneuxwijk**. In de Hasseltse Banneuxwijk is er een Heksenberg, maar ook een straat en plein vernoemd naar de schrijver Alfons Jeurissenstraat en -plein. Op het plein staat een standbeeld van de schrijver. Dit beeld stond eerst in het centrum van Hasselt. Jeurissen was een geboren en getogen 'Hasselaar'. Jeurissen was een douanier die van Hasselt naar Peer overgeplaatst werd. Hij werkte als douanier en hoorde spook verhalen van zijn collega's. Hij maakte er een eigen literaire erfenis mee. In spookverhalen gaf hij een plaats aan het **volksgeloof van de negentiende eeuw**. Hij schreef verhalen over *heikleiters* of *heikneuters*: de arme boeren die woonden op de hei. Het waren turfstekers. Turf werd gebruikt om de kachel aan te steken. Niet toevallig is er ook een Turfstekerstraat in de Banneuxwijk, tussen Zonhoven en Kiewit.

Later werd de naam van de feesten veranderd naar 'Heksenfeesten'. De feesten bestonden uit twee delen: **een folkloristisch deel** met de verhalen van Jeurissen en **een tweede deel met heksen, spoken, duivels** enzovoort. Het evenement vond plaats van 1974 tot 1984, en de verschillende wijkverenigingen werkten er samen aan. Er werd telkens een wagen gebouwd rond een thema, bijvoorbeeld 'de jaarmarkt' of 'het circus'. In 1984 waren er 40.000 mensen aanwezig. Maar de inspiratie raakte op en de Heksenfeesten kwamen ten einde.

Een nieuw leven veertig jaar later

Nadien bleef het vele jaren stil, tot in 2020 op een Facebook-pagina van de wijk filmpjes en foto's van de traditie gedeeld werden. Al snel volgden commentaren als '**dat was een schone tijd, kwam die tijd maar eens terug**'. Ik, Jan Dierckx, was als Belleman van de Stad Hasselt begaan met het immaterieel cultureel erfgoed. Ik maakte als kind de Heksenfeesten mee. Ik deed een **oproep** en zocht 25 mensen om te helpen. Als dat lukte, zou ik een poging wagen om opnieuw te starten met de Heksenfeesten. Het lukte. Ik schreef een driejarenplan. Het eerste jaar plande ik een tentoonstelling, het tweede jaar de heksenverbranding en in het derde jaar de nieuwe optocht.

De heksen: oude beelden komen terug

Er zijn **vier historische heksen** van de Banneuxwijk: Zwarte Mie, Kromme Berb, Schele Rosalie en Kwezel Octavie. De heksengilde trok in 2006 nog het land rond getrokken met deze poppen. Sindsdien bevinden ze zich in de collectie van het Stadsmus, het Hasselts stadsmuseum. Zwarte Mie is de grootste van de vier. Ze is circa drie meter groot, de andere drie zijn ongeveer twee meter. Ik wou de heksen terug naar de feesten krijgen. De werkgroep wilde dat cultureel erfgoed opnieuw tonen. Maar in de wijk is er geen stockageruimte beschikbaar is. Daarom is de afspraak gemaakt met het Stadsmus dat de heksen in augustus telkens op weekend mogen terugkomen. Zo kwamen de *wijkheksen* terug thuis in 2022 en werd een tentoonstelling gemaakt rond de vraag: '*Wat betekenden deze feesten vroeger en waar willen we ermee naar toe in de toekomst?*' De achterneef van Jeurissen bracht veel info aan voor de **expo**. Op een oproep voor oude foto's en filmpjes kwam aanvankelijk niets, tot drie maanden voor de expo. Uiteindelijk konden 700 foto's getoond worden. Er kwamen 1500 bezoekers naar de expo. Ik had beloofd dat ik bij 500 bezoekers mijn schoen zou opeten. Ik heb woord gehouden, maar liet een schoen in chocolade maken!

Een nieuwe versie

Toen de historische heksen in **2022** terugkwamen naar de Banneuxwijk, kregen zij een plaats in iedere hoek van de wijk. Een 700-tal mensen liepen met hen mee en kinderen waren als heks verkleed. Langs het woonzorgcentrum stonden drie balkons vol bewoners en toen een heks voorbij kwam begonnen zij te wenen en te applaudiseren.

Er zijn inmiddels heel veel **nieuwe inwoners** in de Banneuxwijk. Voor sommigen betekenen de ene zijn de nieuwe Heksenfeesten het herleven van jeugdsentiment, en voor de anderen is het een kennismaking met deze traditie. Ik heb mijn eigen zonen en dochter ook verteld over de Heksenfeesten. Maar ik ben van mening dat je een nieuwe generatie niet moet zeggen hoe ze het moeten doen. Verjonging moet op tijd beginnen, zodat mooie tradities kunnen blijven doorleven. We herstellen, maar willen niet kopiëren, vandaar de keuze voor 'revival'. We willen in dezelfde trant verder gaan, maar wel volgens een hedendaagse visie en met respect voor cultureel erfgoed.

De kinderen van Jef Mangelschots, de eerste organisator, wilden helpen. Familieleden van bewoners van woonzorgcentra rusthuisbewoners grepen de Heksenfeesten aan om er met hun ouders heen te gaan. Op de expo zagen mensen op de **foto's** familieleden die intussen overleden waren. De vragen kwamen: 'Mogen wij deze foto hebben, mijn mama staat eropdaarop als jong meisje?'. Foto's werden op groot formaat afgedrukt voor de familie.

Ludo De Corte ging mee in de Heksenstoet van 1974 als Lucifer. Hij trouwde die dag met zijn vrouw, die verkleed was als Belzebub. In 2023 liep hij opnieuw mee in de stoet. In 2024 zal de gouden bruiloft van Lucifer en Belzebub gevierd worden.

Er was geen vlammetje ontstaan, maar een grote vlam! Vandaag ben ik voorzitter van een gemotiveerde **stuurgroep** van twaalf mensen. Verder zijn er verschillende **werkgroepen** voor het bouwen van de schepenbank, de vuur-act, heksendans, de naaigroep, licht en geluid. In 2024 stond een showavond en een openluchtspel met heksenverbranding op het programma.

Heksenverbranding van 1540

2023 begon met de oproep naar figuranten voor de historische heksenverbranding. Op 7 december 1540 werd in Kuringen een vroedvrouw op de brandstapel gebracht. Volgens literatuur werden in vroegere tijden vroedvrouwen vaak als schuldige aangewezen bij een dood kind. Ook de namen van de slachtoffers staan in boeken vermeld. Voor de terechtstelling van 2023 werd een pop gemaakt. Die pop had dezelfde vorm als de actrice die de heks speelde. Er zijn 90 figuranten gevonden die het verhaal historisch zo correct mogelijk naspelen, met martelingen. Slechts een klein deel van het verhaal is geromantiseerd. Een traditie terug in ere brengen doe je goed of je doet het niet. Zo maakt de snit-en-naad groep middeleeuwse kledij. We huren gepaste kleren voor de schout, de aartsdiaken...

Aan buurtbewoners wordt gevraagd om hun tuinen te versieren, met bijvoorbeeld zelfgemaakte heksen. Wel 250 gezinnen deden mee. De oude **heksevlagen** kwamen weer boven. Ook de **heksekoeken** zijn terug, gemaakt door bakker Ghislain Bikkems. Op zijn 83ste beloofde hij om speciaal voor de feesten de koeken in de vorm van een bloem te bakken en ieder jaar voor heksekoeken te zorgen. Ook de 'oude garde' is dus enthousiast, en dat voelt goed voor de organisatoren. Er werd in 2023 ook een **Heksegazet** uitgegeven.

De toekomst

Het comité wil duurzaam werken: de wagens van de Virga Jessefeesten worden omgebouwd en doorgegeven naar de Heksenfeesten.

Er is een **nieuwe wijkheks**: een reuzenheks. Zij opende de nieuwe stoet. Haar lijf in rotan is in Keerbergen gevlochten, de kop en de handen zijn gemaakt door een Hasseltse kunstenaar. De kleren zijn gemaakt door een kledingontwerper in de Banneuxwijk. Het is een moderne heks van drie meter hoog. Ze is in 2024 gedoopt en ingeschreven in het bevolkingsregister met een meter en een peter.

De revival heeft drie doelstellingen: de wijk bij elkaar brengen en zo **samenhorigheid** bevorderen, de aanwezigen iets laten **bijleren en onze traditie doorgeven** aan jongeren. Ook de inbreng van de nieuwe gemeenschappen in de wijk, onder meer in de naaigroep, bevordert de samenhorigheid. De stad Hasselt is de Heksenfeesten genegen: ze steunen op logistiek en financieel vlak. Verder zijn er contacten met andere heksendorpen zoals Vielsalm en Beselare.

**Gebaseerd op de originele tekst en het interview met Jan Dierckx door Jonas Slegers.*

**Deze inzending kadert binnen het project Beleving. 100 levende gebruiken en tradities in Limburg. Een initiatief van het Limburgs Volkskundig Genootschap, in samenwerking met Erfgoedcel Mijn-Erfgoed en Erfgoed Haspengouw, Ecrû, Werkplaats immaterieel erfgoed, Openluchtmuseum Bokrijk, Heemkring Vaart, Haspengouw. TV vzw, Academie voor Streekgebonden Gastronomie en AVANSA-Limburg.*

INZENDER

Jan Dierckx

LOCATIE

3500 Hasselt

PERIODE

Laatste weekend van augustus

THEMA

Feesten, rituelen en sociale gebruiken

TREFWOORD

#feest #stoet